

niet ver-
vreemde
smarte-
s over de
heilig-
asten en
werd.
met de
rdeel van
oofd. Die
n. De be-
zich dan
t hij niet

v. A.

VEN

argang in
het begin
b" merkte
ig „perio-
rechts an-
ten — ook
n — van
n, (op dit
met het
een ander
ervult ons

e nummer
gehouden;
r kunnen
schrijding
orme ver-
s voor elk
n guldens
te zwijgen.
veel copie
rmaat.
komt wel,
n kan dan

lat wegens
— waarlo-
de bijlage
ge blijven.
iet minder
die we er-
un, dat we
wal steken.
at hij door
verhooring
heb steeds
oofd ar-
ging in de
n ons blad
er — door
zoo door-

m we maar
copie van
t zijn plaats
eformeerde
„roeping“.
K. S.

en titel aan,
g maar aan
pteken. We
dat we wel
„onder den

aut" gevolgd
de verbonds-

wat de voor-
rhegrip dient

ik beginnen
e derde druk
van Bavink
elgie zoowel
verbond moet
houding van
i van „vaten
e uitbeelding
geconcludeerd,
-straf (en dan
zijde, wyl hij
t) (194). Alle
len strengsten
ogische kastij-
werkverbond,
s ze dat voor
erk verbonds-
enadeverbond.
aaron zijn er
leen voor de
len hóven wie
een betere be-

deeling van het genadeverbond verkeerden hóven wie in een minder uitnemende genadeverbondsbedeeling op aarde leefden. Met vele, maar ook met „weinig“ slagen wordt geslagen. Er zijn er, die bondsbreuk pleegden in de oudtestamentische periode van het genadeverbond; er zijn er ook, die het deden in de nieuwtestamentische, die uitnemender (niet principieel anders) was. Zooveel nu de opnemings in het genadeverbond groter geschenk is geweest, dan de „genade“ (gunst) der werkverbonds-betrekking, zooveel te meerder worden voor de verachters dier geschenken de slagen. En zooveel uitnemender de nieuwtestamentische periode boven de oudtestamentische was, zooveel zwaarder nóg weer de slagen. De verbondsgeschiedenis vindt haar weerspiegeling in het leven van den hemel; maar niet minder in het wedervaren van de hel. Dr Thijs poneert, dat men wél onder het Oude, maar niet onder het Nieuwe Verbond het genadeverbond naar zijn „wezen“ kon verbreken; onder het Nieuwe Testament verbreekt men het z.i. slechts in zijn „verschijning“. Volgens dezen redeneergang — we worden hier zeer concreet, maar wat willen we anders? — zou er dus een periode in de geschiedenis der hel zijn, waarin er werkelijke bondsbrekers aanwijsbaar waren onder wie er binnenkwamen, doch zou in de volgende periode het binnenkomen van werkelijke bondsbrekers zijn uitgesloten geweest. Slechts verbrekers van het „verbond-naar-zijn-verschijning“ zouden dan tot de duisternis zijn ingegaan. Dr Thijs houdt het ons ten goede: wij kunnen dat niet aanvaarden; zijn betoog in 1938 heeft ons standpunt van 1932 niet kunnen wijzigen. De opklanning der verbondsmajesteit, haar in den loop der eeuwen voorschrijden van kracht tot kracht, vindt in de hemelgeschiedenis haar reactie; en nu zou ze het niet hebben in die der hel? Maar ons geloof in de eenheid van Gods werk in het heel-al verbiedt ons op dit pad mee te gaan. Het motief der steeds voortschrijdende, en daarbij tot in alle hoeken van den nog-in-beweging-zijnden kosmos waarneembare openbaringen en heils- en gerichtsgeschiedenis heeft ons, we bekennen het gaarne, daar voor al te zeer gepakt. We zien die weerkaatsing van Gods in Christus reddend en oordeelend werk óveral in den nog niet tot rust gebrachten kosmos-in-geschiedenis; dus ook in de hel, gelijk ze vóór de wederkomst van Christus nog haar geschiedenis heeft. Haar door openbaring en verbond bepaalde geschiedenis.

Trouwens, reeds heel lang geleden hebben de gereformeerde theologen de verbondswraak ook in zoo'n bedeeling zien optreden, waarin Dr Thijs ze ontkent. Ten bewijze noemen we Trigland. Juist hém kiezen we, opdat men ons niet beschuldige van naar-ons-toe-te-citeeren. Men weet — Prof. Hepp's vergissing inzake Ds Veenhof bracht ons blad nog kort geleden er toe, hieraan te herinneren — dat Trigland een verbondsbeschouwing huldigt, die de onze volstrektelijk niet is, die we met Dr Kuiper hebben leeren verwerpen, al komt ze hier en daar dicht naar enkele meeningen toe, die ook Dr Thijs in het jaar 1938 in „De Heraut“ blijkt voor te staan. Want Trigland („K. Gesch.“ 1650, 248, h.v.) wil ons doen gelooven aan tweërlei genadeverbond: een inwendig en een uitwendig. Volgens hem is het inwendige absoluut, het uitwendige conditioneel. Hoor maar: sprekende over Corn. Wiggerts, tegen wien de Leidsehe professoren advies hadden uitgebracht bij de Staten, zegt Trigland:

Ten vijfden, dat hy seyt, dat het verbont byde Professoren alsoo verklaert wordt, dat alleen eenige vande kinderen der Bont-geenooten daer toe behooren, daer in behoort hy dat hy de saecke gantsch niet en verstaen en heeft. Want het verbont Godts is, ofte absoluut, ofte Conditioneel. Het absolute verbont is, in 'tweelke Godt belooft en verklaert inde herten syner Bont-geenoten te wege te sullen brengen, datse naekomen ende praesteren de condition in 'tConditionele verbont verseycht. 'tConditionele is, daer mede hy de Condition voorstelt, ende daer op treffelijke beloften doet, maer evenwel niet en belooft inde herten der Bont-geenooten te werken datse die condition praesteren sullen. Dat eerste wordt genaemt het Innerlijke verbont, om dat, uyt kracht des selven, de H. Geest deuringht tot inde herten der Bont-geenooten dies verbonts: maer dit andere het uytterlijke verbont, om dat het de condition alleen uytterlijk voorstelt, sonder inwendich inde herten der Bontgeenooten te werken. Dat eerste is 'teenemaal Goddelijck, maer dit tweede is eenichsins menschelijck. Want hoewel dit verbont oock Goddelijck is, ten aensien vande belooftede goederen, ende vande beloften daer mede die worden voorghestelt; nochtans ten aensien van de maniere van voorstellen iset menschelijck, om dat Godt, met het voordragen van dat verbont, op eene menschelijke wyse omtrent den mensche handelt: maer dat eerste is 'teenemaal Goddelijck, want Godt, op eene Goddelijke wyse, dier Bont-geenooten herten inwendich soo verlicht, vernieuwt, verandert, wederbaert, tot het Geestelijke goet bequaem ende willich maect, datse de condition, in 'tconditionele verbont voor-gestelt, ghewillich ende vlytich van herten naekomen. Beyde die verbonden leert Godes woordt, ende de Gereformeerde Kercke uyt dat selve. Maer het Conditionele alleen leert Cornelis Wiggerts, ende alle syns gelijcke dryvers vande alghemeene ghenade ende vrye Wille; het Absolute daeren-tegen gaen zy voor-by, jae verwerpen dat. Daerom zy oock de Leere der Godd: ghenade niet recht voor-draghen en konnen. Hier uyt ist dat hy, uyt zijn groot onverstant, met onwaerheyt seyt, dat de Gereformeerde het verbont niet uyt en strecken tot alle de kinderen der Bont-ghenooten. Want alle de kinderen vande Bont-ghenooten, staende onder het Conditionele verbont, refereeren zy mede, met hare ouderen, tot dat selve verbont: maer daer beneven seggen zy dat, gelijk niet alle oude, gehoorende tot

het Conditionele verbont, ghehooren tot het Absolute; oock alsoo niet alle kinderen vande Bont-ghenooten des Conditionelen verbonts gehooren tot het Absolute, als den Apostel klaer Leert Rom. 9 vs. 4, 5, 6, 7, 8, etc. Derhalven stelt Cornelis selfs den stant vande quaeste niet te degen. Want die en is niet, of niet alle kinderen vande Bont-ghenoten des Conditionelen verbonts mede tot dat selve verbont behooren (want dit bekennen ende Leeren de Ghereformeerde ront uyt); maer de quaeste is ten eersten, Of alle naekomelingen Adams zijn Bont-ghenooten Godts, het welke Cornelius seyt, ende de Ghereformeerde ontkennen. Ten tweeden, Of, neffens het Conditionele verbont noch zy een Absoluut hier voor beschreven, het welke de Ghereformeerde Kercke Leert: maer alle de dryvers van de vrye Wille ende van de Alghemeene ghenade, onder de welke Cornelis Wiggerts, ontkennen. Waer uyt blijkt dat alle zijn grootsprecken niet een boone weert en is.

Men ziet; Trigland's scherpe polemiek gaat uit van een verbondsbeschouwing, die wij in de artikelen van onzen vorigen jaargang, sprekende over Wits, met nadruk hebben afgewezen, en die we nog afwijzen. Maar daarover loopt het nu niet. Het is ons ditmaal te doen om het andere punt: de kwestie, of de zegeningen van Jeremia 31 nu zoo scherp tegenover die van het Oude Verbond staan, als Dr Thijs poneert. In Jeremia 31 gaat het immers (Dr Thijs' opvatting kennen onze lezers) over de „inwendige“ verbondsweldaden?

Welnu, het is diezelfde Trigland, die de zegeningen, beloofd in Jeremia 31, in hetzelfde tijdvak laat vallen, althans ook laat vallen, waarin (ook naar Dr Thijs' erkenning) de verbondswraak optreedt. Hij handelt („Werken“, 1639, II, 777, a, b, v.) met een Remonstrantschen debater o.m. over Jeremia 31, het hoofdstuk, dat ons reeds zoo lang bezig hield. Er ontwikkelt zich een dispuut, dat ik hier — voor wat het eerste gedeelte betreft — heel vrij, en vooral zeer verkort, en alleen voor het mij hier interesseerende gedeelte weergeef:

GEREFORMEERDE: De bijbel leert, dat niet allen Israël zijn, die Israël genaamd worden. Derhalve: niet wie Abrahams vleeschelijk kind heeten mag, en dan niet meer dan dat weet te vertellen, wordt zalig, en deelt in de belofte, maar alleen de uitverkorene.

REMONSTRANT. Nu raakt Trigland in zijn eigen netten vast. Want als hij de beloften van Jeremia 31 letterlijk opneemt, zoo als ze er staan, dan één van drieën: a. of hij zegt, dat Jeremia 31 ziet op den tijd toen het volk Israël uit de ballingschap terugkeerde (zie Jer. 32: 37, 38 en 42, 43; 44);

b. of hij laat die belofte van Jeremia 31 slaan op den tijd na de komst van den Messias;

c. of hij laat haar slaan op beide perioden tegelijk. **GEREFORMEERDE.** Dese belofte slaet op beyde die tijden te gelijk. Ende op den tijd van de wederkomst uyt de Babylonische ghevanckenisse. Want den Remonstrant seyt, dat het uyt de woorden Jerem. 32: vers. 37, 38 ende 42, 43, 44. klaer blijkt. Ende op den tijd als God den beloofden Messiam soude senden. Want den Apostel tot den Hebreëen aen 'tachtste Capit. het alsoo verstaet.

REMONSTRANT. Maar dan moet Trigland tot eigenaardige consequenties komen. Hij moet dan toegeven, dat tusschen het moment, waarop God die belofte uitvoerde „en allen voorgaanden tijd“, dat is: tusschen den tijd van het oude verbond (dat verbroken was door het deswege in ballingschap gegane volk) en den tijd van Messias, subs. den tijd van den terugkeer uit de ballingschap, dat wil dus zeggen: gedurende 70 jaar (heel een menschenleven!) er geen uitverkorenen zijn geweest, aan wie God een nieuwen geest en een nieuw hart schonk.

GEREFORMEERDE. Volstrekt niet: altijd heeft God Zijn uitverkorenen gehad. En altijd heeft God Zijn kerk gehad.

REMONSTRANT en **GEREFORMEERDE** disputeeren vervolgens nog enkele kolommen vol, die we thans voorbijgaan. Het vervolg nemen we letterlijk over:

REMONSTR. Hy moet dan oock toestaan, dat als die dagen ghekomen souden zijn, in welke dit nieuwe verbont opgericht soude worden, alsdan het selvige verbont oock soude soo onderhouden worden als de woorden mede brengen, te weten, dat dan alle die gene die bontgenoten souden zijn, een nieuwen gheest, ende een nieuw vleeschen herte souden kryghen, ja sulken herte ende geest, dat sy niet en souden afwijken van Godt, maer Hem vreesen alle haer leefdaghe.

GEREFORM. Dit staan wy toe, want het is onmoghe-lijk dat het woordt Godts te niet zy.

REMONSTR. Dit en is niet gheschied, noch in het volck Israels ende Juda na de Babylonische ghevanckenisse, noch oock ten tijden Christi: soo moet hier dan dese belofte een sodanige absolute belofte niet vervatten als Triglandus wil hebben.

GEREFORM. Dit ontkennen wy. Want Godt heeft, ende na de Babylonische gevanckenisse ende ten tijden Christi, de sijne ghehad, die, door zijnen Geest verlicht ende vernieuwt zijnde, hem hebben recht ghekent, ende na zijn woordt ghedient.

REMONSTR. Dat dit niet en is gheschied na de Babylonische gevanckenisse, oft na de weder-brengeinge des volcks uyt Babel, is ongetwijfelt, 't is oock seker dat het ten tijden Christi niet en is gheschied. Want dit volck, immers het meeste deel, heeft een steenen hert ghehouden, is onbesneden van herten ghebleven, ja verhart gheworden, ende eyndelijck, om haer ongelovigheyt wille, afgehouwen, en van Godt verstooten, ende die verhardinghe blijft noch over haer.

GEREFORM. Maer die gene, uyt welker herte Godt het steenen herte heeft wech genomen, zijn niet verhart, maer hebben Christum met den geloove aengenomen, ende uyt den gheloove Godt ghehoorsaemt. (Zie vervolg op blz. 4.)

Dat ick doch vroom mag blijven!

Door de bijzondere belevenissen van de Septembermaand vertraagt, zet thans de wintercampagne in vollen omvang zich in. Nu het uur er af is, komen er dagelijks eenige uren bij. Beginnen is altijd weer moeilijk, het is een bekende psychologische wet dat een intermezzo de arbeidsvaardigheid schaadt. Het is alsof de kranen van het geheugen en van de energie al dien tijd hebben opengestaan, zoodat de kennis en de kracht zijn weggevloeid. De menselijke activiteit is een wondervreemd ding, zij kan soms tot ongehoorde prestaties worden opgevoerd, maar ook kan zij zoo diep wegzinken dat het ons onmogelijk schijnt dat zij ooit weer tot leven zal worden gebracht. Bij den inzet van een nieuwen jaargang kan eenzelfde gevoel van verlamming een medewerker bekruipt, de pen begint als het ware een lig-down staking. Dickens vertelt van een oud postpaard, dat nooit uitgespannen werd omdat het anders óm zou vallen. Zoo gaat het den mensch ook dikwijls, eenmaal uit het tuig, zakt hij door de knieën en kan eerst na vele opwekkende woordjes tot een sukkeldrafje worden gebracht. Dit hangt samen met de weerstanden, die telkens bij een nieuw begin moeten worden overwonnen. In het zweel onzes aanschijns zullen wij niet alleen ons brood eten, maar ook onze preeken maken en onze artikelen schrijven. Studeerkamerzweet riekt niets frischer dan fabrieksweet! Het zomerseizoen geeft aan die innerlijke weerstanden gelegenheid om zich te ontwikkelen. In een tijd van betrekkelijke rust of gematigden arbeid komen er allerlei binnenpraters aan het woord. Zoo in de volle drukte kan men hunne stemmen niet duidelijk hooren, maar als het getik van de schrijfmachine is verstild, het bekende „mijnheer de voorzitter“ is verstomd, dan komen die binnenpraters aan het woord. Zij hebben van die fijne, listige stemmetjes, die zoo doordringend kunnen spreken. De één zegt: wat geeft al dat gewerk en gewurm dat je doet, het mooiste van je leven is voorbijgegaan met die ewige arbeiterei! Dan is er zoo'n kleine, gemeene schelm van een binnenprater, die zegt: Behandelen de menschen je wel netjes? O, die schelm! wat heeft hij een bedankjes op z'n geweten en wat een humeurigheid! Nummer drie is veel listiger, omdat hij zich 't dichtst bij de waarheid houdt, altijd zijn dat de gevaarlijkste leugenaars! Want hij houdt u voor: Wie ben jij eigenlijk? Wat weet je? Wat presteer je? Maak je toch niet belachelijk om met je kleine talentje mee te dingen op de drukke markt der talenten. Ja, wie ben je innerlijk, je portret staat levensgroot in Jakobus: hij struikelt dagelijks in vele. Kruip daarom liever in een hoekje. Zet dien helm af, want die staat je bespottelijk en leg dat zwaard uit de hand, papsoldaat die je bent! Ja, het is kwaad vechten tegen die binnenpraters. Als zij het winnen, dan komen wij niet aan den slag of wij zetten de campagne saai in met van die akelige kletsvergaderingen, die je verstijven, die den zegen wegzeuren. Vergaderingen kunnen echte bluschapparaten zijn voor de geestdrift. Ja, wij kunnen zoo ook tot stilstand komen op den weg der heiligmaking. Waarom laat God ons de Tien Geboden prediken zoo ze toch niemand houden kan! Zoo worden wij stationaire christenen, stationaire kerken en stationaire werkers! En stilstand is achteruitgang. U weet wel, als een trein tien minuten stilstaat, hoe dat een reiziger irriteert. Alle hoofden buigen zich uit de raampjes, alle blikken hangen aan den man met de roode pet! zal hij nog niet de seinlepel opheffen? Een zucht van verlichting: hij rijdt weer! Er zijn echter veel stationaire levens, geremde acties en vereenigingen op een stootblok. Dat is een kwaad ding! Of wij nu al wat vertoon maken en langs dien stilstaanden trein loopen, roepend: Koffie om mee te nemen! daar verbetert de toestand niet mee. De remschoenen moeten los, de assen moeten draaien, wij hebben geen vertoon noodig maar beweging! Wij spreken veel van beginselen. Ik stel mij een beginsel voor als een bloembol, als een levend zaad, dat uitspruit en zich altijd weer vertakt. Het schijnt weleens dat beginselen voor ons geen begin zijn, maar een einde als een grafsteen. Hier rust N. N., onder het zuivere beginsel. R. I. P! Wij spreken graag van semper reformanda! Wie lacht daar? Pardon, ik lach niet, ik snik. Ik snik om mijzelf, om mijn broeders, om de kerk!

Dan hoor ik een kloke mannenstem een lied aanheffen. De zanger is een soldenier, zijn helm is gedeukt door menigen bluts, een vurig litteken loopt over zijn wang, hij zingt de bekende woorden uit ons volkslied: dat ick doch vroom mag blijven! Dat ik dapper mag zijn tot den einde. Ik neem die bede over bij den aanvang van de wintercampagne. Trots alle weerstanden van binnen en van buiten:

U dienaar t'aller stondt!

N. B.